

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง “บทบาทของสหรัฐฯ ในกระบวนการสร้างความมั่นคงทางการเมืองในอิรักปี 2546 - 2549” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงกระบวนการในการสร้างความมั่นคงทางการเมืองในอิรัก ซึ่งเป็นประเทศที่เพิ่งผ่านพ้นจากความเสียหายของสงครามครั้งใหญ่ ภายใต้รูปแบบการปกครองใหม่ ซึ่งสหรัฐฯ มีบทบาทในการวางรูปแบบและมีอิทธิพลต่อการสร้างความมั่นคงทางการเมืองในอิรัก อันเป็นสาเหตุสำคัญของความล้มเหลวในการจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ในอิรัก ภายหลังจากสิ้นสุดของสงครามตั้งแต่ปี 2546 รวมถึงยังได้มีการศึกษาถึงผลกระทบต่อนโยบายต่างประเทศของประเทศอื่น ๆ

การดำเนินการศึกษาในเรื่องนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ซึ่งอาศัยการวิจัยเอกสารเป็นส่วนใหญ่ ร่วมกับการวิเคราะห์เชิงบรรยายและการนำเอาข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และแลกเปลี่ยนความเห็นกับนักวิชาการในภูมิภาคตะวันออกกลาง โดยนำเนื้อหาของข้อมูลมาวิเคราะห์และเปรียบเทียบภายใต้กรอบแนวคิดที่นำมาใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษา โดยในภาคินพนธ์นี้ ผู้ศึกษาใช้แนวคิดสังคมนิยมใหม่ (Neo-Realism) และทฤษฎีผลประโยชน์แห่งชาติ (National Interest) เป็นกรอบในการวิเคราะห์

ผลการศึกษาพบว่า สมมติฐานที่ระบุว่า “การดำเนินการสร้างความมั่นคงทางการเมืองในอิรัก ตามกระบวนการประชาธิปไตย โดยการเข้ามามีบทบาทของสหรัฐฯ นั้น จะนำมาซึ่งความแตกแยกในประเทศอิรัก อันอาจก่อให้เกิดเป็นสงครามกลางเมืองระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในอิรัก” นั้น ถูกต้อง และเป็นสาเหตุสำคัญของความล้มเหลวต่อการจัดการสถานการณ์หลังสงครามอิรักของรัฐบาลสหรัฐฯ โดยผู้ศึกษาได้แบ่งสาเหตุออกเป็น 3 ประเด็น

ประการแรกในการที่จะสามารถจัดการประเทศอิรักให้ดำเนินกิจกรรมทางการเมืองและสังคมในแบบประชาธิปไตย โดยให้เกิดเสถียรภาพและเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพได้นั้น ต้องอาศัย **สมรรถนะด้านการทหารที่เข้มแข็ง** ทว่าในสถานการณ์ปัจจุบัน อิรักจำเป็นต้องพึ่งพากองกำลังต่างชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกองกำลังสหรัฐฯ เพื่อให้จัดการกับความไม่สงบในประเทศที่เกิดขึ้น ซึ่งดูจะขัดกับความต้องการของประชาชนหลายฝ่ายในอิรัก ประกอบกับภาพลักษณ์ที่เลวร้ายของ

กองทัพสหรัฐฯ ที่กระทำกับเชลยสงครามชาวอิรักอย่างโหดร้าย ก็ได้ก่อให้เกิดความไม่พอใจ และนำไปสู่การปะทะกันอย่างรุนแรงของประชาชนฝ่ายสนับสนุนและฝ่ายต่อต้านในที่สุด

ประการต่อมา ได้แก่ **โครงสร้างทางการเมืองของอิรัก** โดยผู้ศึกษาได้เริ่มพิจารณาจากรากฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่จะนำมาใช้ในอิรัก คือ รัฐธรรมนูญฉบับถาวรของอิรักที่ได้มีการร่างและลงประชามติโดยประชาชนชาวอิรัก เมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2548 โดยเนื้อหาในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ได้ระบุว่า **“อิรักเป็นประเทศที่มีอิสลาม โดยมิระบบการปกครองของรัฐบาลแบบประชาธิปไตย ในรูปแบบสหพันธรัฐ และเป็นสาธารณรัฐที่มีระบบตัวแทน”** เป็นสิ่งที่ประเทศอิรักและประชาชนชาวอิรักไม่เคยได้มีโอกาสสัมผัสมาก่อน นอกจากนี้ ปัญหาพื้นฐานที่สำคัญของอิรัก คือ ความแตกต่างในด้านเชื้อชาติและความเชื่อทางศาสนาของประชากรอิรัก 3 กลุ่มสำคัญ ได้แก่ ชาวชีอะฮ์ ชาวซุนนี และชาวเคิร์ด การดำเนินการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่สหรัฐฯ นำมาใช้กับอิรักนั้น ได้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางสังคมอิรัก กล่าวคือ เท่ากับเป็นการ **กลับหัวปราง** โดยให้ชาวชีอะฮ์ ซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ และเคยอยู่ภายใต้การปกครองของชาวซุนนีมานานนับพันปี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงของการปกครองของอดีตประธานาธิบดีซัดดัม ฮุสเซน กลับขึ้นไปเป็นชนชั้นปกครองเหนือชาวซุนนี ซึ่งมีอิทธิพลในทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมของประเทศอิรักอย่างมาก รวมทั้งประเทศอาหรับอื่น ๆ มาอย่างยาวนาน ในขณะที่กลุ่มของชาวซุนนีถูกลดบทบาทลงอย่างมากในการปกครองอิรักในปัจจุบัน โดยกลุ่มชาวเคิร์ด ชนกลุ่มน้อยที่สำคัญ ซึ่งได้ทำการต่อสู้เพื่อสิทธิอันชอบธรรมในการปกครองตนเองมาโดยตลอด ก็ยังคงเรียกร้องสิทธินั้น ภายใต้การสนับสนุนของสหรัฐฯ ซึ่งเป็นประเด็นที่ทั้งฝ่ายชีอะฮ์และฝ่ายซุนนีไม่สามารถยินยอมให้เกิดขึ้นได้ เนื่องจากส่งผลถึงความมั่นคงและการคงอยู่ของชาติอิรักโดยรวม เมื่อกลุ่มเชื้อชาติและศาสนาต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมานั้น เข้ามาสู่กระบวนการต่อสู้ทางการเมืองภายใต้ระบอบประชาธิปไตย จากที่นำจะมีความแตกแยกและแตกต่างของกลุ่มเพียง 3 กลุ่ม กลับสร้างให้เกิดกลุ่มต่าง ๆ ทางการเมืองที่เกิดขึ้นมาถึง 66 พรรคการเมืองเป็นอย่างน้อย โดยแต่ละกลุ่มนอกจากจะมุ่งต่อสู้กันในเวทีทางการเมืองแล้ว ยังได้คุกคามทำการต่อสู้ระหว่างกันโดยการใช้ความรุนแรงเพื่อแย่งชิงพื้นที่ทางการเมือง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการอำนาจในการต่อรองผลประโยชน์นั่นเอง

ประเด็นสุดท้าย คือ **ศักยภาพทางเศรษฐกิจของอิรัก** เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่า อิรักเป็นดินแดนที่มีทรัพยากรน้ำมันสำรองมหาศาล ซึ่งโดยพื้นที่ส่วนใหญ่ซึ่งมีแหล่งน้ำมันดิบมหาศาลของอิรักนั้นอยู่บริเวณตอนเหนืออันเป็นพื้นที่ภายใต้การดูแลของชาวเคิร์ดและตอนใต้ของประเทศอันเป็นพื้นที่ภายใต้การดูแลของชาวชีอะฮ์เป็นส่วนใหญ่ และจากตัวบทของการปกครองระบอบประชาธิปไตย คือ รัฐธรรมนูญของอิรัก ซึ่งได้มีการระบุถึงบทบัญญัติเพื่อกำหนดความรับผิดชอบของรัฐบาลกลางหรือรัฐบาลของรัฐและรัฐบาลท้องถิ่นในการแบ่งสรรจัดปันแหล่งน้ำมัน ให้อยู่ภายใต้รัฐบาลกลางและรัฐบาลทุกภูมิภาคและทุกจังหวัดที่ผลิตร่วมกันร่างนโยบายเชิงยุทธศาสตร์ที่จำเป็นเพื่อพัฒนาทรัพยากรน้ำมันและก๊าซ จากบทบัญญัติดังกล่าวนี้ ได้นำมาซึ่งประเด็นปัญหาเกี่ยวกับความไม่ชัดเจนเกี่ยวกับรูปแบบการจัดสรรรายได้ที่เกิดขึ้นจากน้ำมัน ที่ยังมีได้มีการกำหนดจัดสรรอย่างลงตัว รวมถึงปัญหาเรื่องการกำหนดสิทธิอำนาจในการให้สัมปทานน้ำมันของอิรัก ซึ่งก่อให้เกิดความไม่พอใจระหว่างกลุ่มซุนนีและกลุ่มชีอะฮ์ กับกลุ่มชาวเคิร์ด เนื่องจากพื้นที่ที่เป็นแหล่งน้ำมันสำคัญของอิรักอยู่ทางตอนเหนือและตอนใต้ของอิรัก ซึ่งอยู่ในความดูแลของชาวเคิร์ดและชีอะฮ์ เป็นส่วนใหญ่ ทำให้เกิดความไม่พอใจในหมู่ซุนนีและชาวชีอะฮ์ที่สูญเสียผลประโยชน์ อันส่งผลตามมาด้วยการต่อสู้เพื่อครอบครองทรัพยากรสำคัญมหาศาลนี้

จากการศึกษาทั้ง 3 ประเด็น จะเห็นได้ว่า เป็นสาเหตุสำคัญของสถานการณ์ความรุนแรงในประเทศอิรักระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในประเทศอิรัก ซึ่งความรุนแรงและเลวร้ายถึงขั้นที่จะเรียกได้ว่าเกิด**สงครามกลางเมือง** การนำเอาการปกครองระบอบประชาธิปไตยมาใช้ในอิรัก โดยสหรัฐฯ ก็มีได้มีส่วนช่วยแก้ปัญหาดังกล่าวและยังทำให้ปัญหาดังกล่าวทวีความรุนแรงมากขึ้น

ผู้ศึกษาพบว่า ภายหลังจากที่สหรัฐฯ ได้ก้าวเข้ามามี**อำนาจ** บทบาทและอิทธิพลในประเทศอิรักเมื่อปี พ.ศ. 2546 พร้อม ๆ กับการนำเอาระบบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยในฐานะอุดมการณ์ทางการเมืองของสหรัฐฯ เข้ามาเผยแพร่และดำเนินการในประเทศอิรักนั้น ได้ก่อให้เกิดคำถามและปัญหาในประเทศอิรักมากมาย นับตั้งแต่การเริ่มต้นกระบวนการของการเมืองในแบบประชาธิปไตยนั้น ก็นำมาซึ่งคำถามเกี่ยวกับความชอบธรรมในการดำเนินการขยาย**อำนาจ**ของสหรัฐฯ ซึ่งกระทบต่อผลประโยชน์แห่งชาติด้านความมั่นคงและการคงอยู่ของความเป็นชาติอิรัก จนกระทั่งลุกลามเป็นความขัดแย้งและแตกแยกในประเทศอิรักดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน และยังส่งผลกระทบต่อปัจจัยทิศทางการเมืองในสหรัฐฯ ด้วยเช่นกัน